

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Інститут франкознавства

Валерій Корнійчук

ДАВНЄ Й НОВЕ

2024

УДК 821.161.2.09

К 66

Рецензенти:

докторка філологічних наук, професорка **Тетяна Космеда**
(Донецький національний університет імені Василя Стуса);

доктор філологічних наук,

завідувач відділу франкознавства **Микола Легкий**
(Інститут Івана Франка НАН України);

доктор філологічних наук, доцент **Віталій Назарець**,
(Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка)

Рекомендовано до друку Вченою радою

Львівського національного університету імені Івана Франка

Протокол № 46/4 від 26 квітня 2023 р.

Корнійчук Валерій

К 66

Давнє й нове: монографія / Валерій Корнійчук: передмова
Тетяни Космеди. – Львів: Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2024. – 740 с.

ISBN 978-617-10-0879-3

Монографія об'єднує багаторічні студії про Івана Франка, про українське письменство, теоретичні проби-досліди, сильветки, спогади про друзів, рецензії, полемічні статті й нотатки про літературну освіту, проблеми зовнішнього незалежного оцінювання з української літератури. Окремі розвідки були опубліковані в багатьох малодоступних наукових збірниках, деякі – зовсім невідомі й уперше з'являються у світ. Розмаїття наукових тем, проблем, творчого інструментарію дає змогу збагнути інтелектуальний, духовний світ автора, широчінь і глибину його дослідницьких уподобань і зацікавлень.

Для науковців-філологів, викладачів і вчителів, студентів і магістрантів, для всіх читачів, кому цікаві новітні тенденції розвитку літературознавчої думки, сучасні інтерпретації художнього тексту, наболілі питання шкільної освіти.

УДК 821.161.2.09

© Корнійчук Валерій, 2024

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2024

ISBN 978-617-10-0879-3

*Світлій пам'яті
моєї коханої дружини
Лариси
присвячую*

ПЕРЕДМОВА

**ПРОБЛЕМАТИКА, БАГАТОЖАНРОВІСТЬ,
НОВАТОРСТВО Й ВИШУКАНІСТЬ
МОНОГРАФІЧНОГО ДИСКУРСУ
ВАЛЕРІЯ КОРНІЙЧУКА**

*Ученість – це солодкий
плід гіркокого кореня*
Сократ

*...цінує розум вигуки прогресу,
душа скарби прадавні стереже*
Ліна Костенко

Валерій Корнійчук – знаний в Україні та поза її межами вчений, перу якого належить чимало солідних та фундаментальних наукових студій, зокрема і в галузі франкознавства (“Ліричний універсум Івана Франка. Горизонти поетики”, “Мов органі в величому храмі...”: контексти й інтертексти Івана Франка та ін.). Презентована праця науковця – це:

новий вимір дослідження Івана Франка як людини, філософа і письменника, лінгвокреативної вишуканої української лінгвоперсони: ідеться про новаторство лірики Івана Франка, оригінальність дискурсу його поезії (“*Божественні пропорції поезії Івана Франка*”, “*«Безсмертний животвір» Івана Франка: парадигми і модуси художності*”), новий погляд на його діяльність як публіциста, журналіста (робота в газеті “*Kurjer Lwowski*”) та ін.;

оригінальні роздуми професора про діяльність, філософські погляди й художню майстерність інших українських письменників – Тараса Шевченка (“*Золоті пропорції поезії Тараса Шевченка*”), Миколи Устияновича (“*Між Квіткою й Кулішем: романтична*

ПЕРЕДМОВА

проза Миколи Устияновича”), Льва Трещаківського (“*«Писання, повні життя й темпераменту»: проза Льва Трещаківського»*), Осипа Маковея (“*«Прийде час, і Польща стямиться, буде сестрою Україні, а не катом...»: українсько-польське бойове братерство в повісті “Ярошенко” Осипа Маковея»*), Романа Іваничука (“*Іван Франко в художній рецепції Романа Іваничука*”);

моделювання теоретичних постулатів літературознавства (актуалізація образних термінів *золоті пропорції* та їх неологізація – *божественні пропорції поезії* й інтерпретація, подання постулатів теорії модернізму та ін.);

компаративне літературознавство (наприклад, “*Облога Львова в поетичній інтерпретації Маркіяна Шашкевича й Івана Франка: епізоди Визвольної війни Богдана Хмельницького 1648 і 1655 рр.*”; “*«Де б хоч клаптик яснів того далекого блакитного неба...»: мотив «excelsior» в поезії Івана Франка і Яна Каспровича*”; “*Від «інтелігентного артиста» до «цілковито бездарної людини»: Іван Франко і Лев Лопатинський*”;

інтимізовані нариси про попередників, сучасників і колег та їхні наукові й науково-методичні погляди – видатних професорів Львівського університету: Михайла Возняка (“*Шевченкознавчі студії Михайла Возняка*”), Івана Денисюка (“*Вінзнав, «як багато важить слово...»: Франкіана Івана Денисюка*”), Михайла Гнатюка (“*«Труди і дні» Михайла Гнатюка*”), Володимира Микитюка (“*На сонячних шпильях літератури: пролегомени до посібника Володимира Микитюка*”);

роздуми вченого про тоталітарний режим (наприклад, зарисовка “*«Против рожна перти...»: Тарас Франко versus радянська влада*”);

опуси в жанрі персонального дискурсу, его-тексту, насамперед мемуарного характеру (наприклад, “*Він не пішов назавше (листочок споминів про Василя Гануцака*”, “*Не можу я без посмішки Івана...*”);

критичний дискурс, репрезентований у жанрі рецензій (порівн.: “*Yuri Klutuyuk ad tonimentum, aere perennius: Рецензія*”; “*На білому коні українського модернізму: Рецензія*” та ін.);

дискурс практичних порад щодо вдосконалення ЗНО (“*Пропозиції до програми ЗНО-2016*”);

ПЕРЕДМОВА

міркування про сучасний віртуальний дискурс, як-от: *“Відповіді «мудрецьям», які заражені фейсбучним вірусом”*.

Уже сама назва монографії *“Давнє й нове”* констатує підхід автора до викладу матеріалу: здійснити ревізію того, що відоме, по-новому висвітлити обрану дослідницьку проблематику, узагальнити плоди своєї багаторічної праці, досвід багатогранної роботи викладача, ученого, критика, експерта ЗНО, людини, яка має певні погляди на наукову та науково-методичну, дидактичну діяльність, на діяльність інших учених, сповідує власну філософію життя, оцінює суспільні процеси, нові форми наукового й повсякденного спілкування, реального та ірреального, по-своєму розуміє модерність і традицію.

Монографія складається з п'яти розділів, кожен з яких містить низку підрозділів, що мають оригінальні назви, аналіз яких уже дає змогу кваліфікувати своєрідність авторського стилю, що містить самобутні риси:

здатність моделювання широкого масиву прецедентних висловлювань української та світової лінгвокультури (імен, ситуацій, текстів, дискурсу – приклади репрезентовано й схарактеризовано далі в тексті передмови);

уточнювальні характеристики щодо жанрової належності окремого тексту (для цього активно використовуються дужки, двокрапка, а далі вводиться уточнення, актуалізується жанровий різновид, модальність, аспект тощо);

об'ємність інтертекстуальності авторського письма (актуалізація навіть у назвах підрозділів фрагментів Франкового (*“Я бачив дивний сон”*; *“Де горить віковична ідей оріфлама!”*), Шевченкового (*“Не так тії вороги, як добрії люди...”*), Стусового (*“Не можу я без посмішки Івана...”*) текстів та інтертекстом інших письменників, біблійного дискурсу (*“Послань великий листопад”*);

своєрідна авторська орнаменталіка: одним із поширених стилістичних засобів митця є контраст чи антитеза, що належить до улюблених стилістем Івана Франка, порівн.: *“Свій серед чужих і чужий серед своїх”* (простежуємо аплікацію різних стилістичних засобів: контраст і прецедентність); *Alma mater* чи *Мати-мачуха*; Від *“інтелігентного артиста”* до *“цілковито бездарної людини”*; змодельовано цікавий прийом, коли антитеза будується й на

ПЕРЕДМОВА

прецедентних іменах, порівн.: “З Попелюшки – в Принцеси”; окремі назви підрозділів мають форму перегуку у вигляді актуалізації того самого прецедентного висловлювання, зокрема з дискурсу І. Франка, порівн.: “якби ти знав, як багато важить слово...” і він знав, “як багато важить слово...”; простежуємо нове використання традиційної метафорики, як-от: на білому коні (“На білому коні українського модернізму”), використання національних символів, порівн.: “Жайворонок з-над Дністра: Рецензія” – омовлено фольклорний символ жайворонка як презентанта високоморального “духовного” начала людини, сильних почуттів, пристрасті та ін.;

потужна спроможність моделювання іронії, гумору чи сатири (“Коли не по конях, так хоч по голоблях: Щира турбота про якість освіти чи псевдоінтелектуальний тролінг?”, “Відповіді «мудрецьям», які заражені фейсбучним вірусом”, “Два притопи, три прихлопи” (прецедентне висловлювання – про децю недосконале); у назві підрозділу “«Генеральне мордобитіє»: мандрівка в часі і просторі” актуалізовано прецедентне висловлювання “генеральне мордобитіє” І. Франка, що має статус сатиричного символу державної “механіки” царизму й кваліфікується як політична метафора) та ін.

Монографія віддзеркалює авторську поліжанровість (наукові евристичні розвідки, студії як рефлексії на певну подію, реалію, роздуми, післямова); інколи дослідник сам визначає цей жанр (зокрема, “У сузір’ї духовних світочів: післямова до першої монографії про Михайла Мочульського”, огляди, есе, спогади, рецензії) або ж у назвах фрагментів книги використовується модерний латинографічний текст (наприклад, “Yuri Klymyuk ad tonumentum, aere perennius: Рецензія”), що відображає сучасну тенденцію щодо актуалізації латиниці.

Однак добре продумана структура монографії зумовлює цілісність викладу, глобальність презентації матеріалу, сучасність опису та відданість національній традиції.

Перший розділ має назву “На розстанях із Франком”. Рідко вживана лексема *розстань* презентує значення “місце перехрещення, розгалуження доріг; роздоріжжя”: імпліцитно омовлено один з ключових концептів творчості Івана Франка – “перехресні стежки”.

ПЕРЕДМОВА

Українська й світова франкіана вирізняється великим масивом наукових досліджень, оскільки збагнути феномен Івана Франка навряд чи можна через його багатолічність та багатогранність, огром художніх, публіцистичних та наукових текстів письменника й ученого, широку проблематику його творчості, загадковість Франкового Его, що виявляється у всіх вимірах філософії його життя та діяльності. Валерій Корнійчук фокусує увагу на пунктах “роздоріжжя” Івана Франка як особистості з урахуванням його повсякденних прямих і опосередкованих контактів. У дослідженні І. Франка автор монографії актуалізує такі наукові вектори, як *“Іван Франко – гордість і слава України”*, *“Іван Франко в сузір’ї світових культур (литовський вектор)”*, *“«Якби ти знав, як багато важить слово...» (новаторство лірики Івана Франка)”*, *“Alma mater чи Мати-мачуха: Іван Франко і Львівський університет”*, *“Дві білі лілеї Івана Франка”*, *“Іспанський слід Франкової «Притчі про приязнь»”*, *“Коли гуляв «Марс той огнисто-червоний» (поезія Івана Франка періоду Першої світової війни)”*, *“Свій серед чужих і чужий серед своїх» (Іван Франко – співробітник газети «Kurjer Lwowski»)”* та ін.

Крім першого розділу, зміст якого окреслено вище, дослідник пропонує ще чотири, назви яких красномовно свідчать про їх проблематику й дослідницький ракурс: *“З літературознавчого зшитку”*, *“Теорія літератури: наближення”*, *“Непроминальність: Сильветки. Спогади. Рецензії”*, *“В обороні ЗНО. «Бій за українську літературу»”*.

Загалом монографія має оригінальну калейдоскопічну форму викладу, що створює цілісну й унікальну мозаїку, презентує авторське панорамне бачення, що проектується на різні виміри науки й буття. Стиль викладу відповідає презентованим жанрам.

Уважаю, що монографія має велику цінність насамперед для: теорії літературознавства, історії українського літературознавства, зокрема й франкознавства, літературної критики;

лінгвографії: ідеться про метаморфози української абетки (авторський опус *“Іван Франко versus Євсебій Черкавський: штрихи до історії «абецадла» в Галичині”*);

історії Львівського національного університету імені Івана Франка, що презентована у вигляді моделювання образів окремих персоналій;

ПЕРЕДМОВА

філософії гуманітарної науки загалом, що демонструє зміну наукових парадигм у фокусі традиції і новаторства;

теорії моделювання персонального дискурсу;

теорії й практики тестології, експертизи знань учнів: ідеться й про пропозиції щодо вдосконалення тестової системи, зокрема “*Григорій Сковорода і літературна освіта в школі: уроки психометрії ЗНО*”, “*Творчість Ольги Кобилянської крізь призму ЗНО*”, “*Творчість Євгена Маланюка в системі зовнішнього незалежного оцінювання*”;

української дидактики (аналіз дискурсу підручників).

Монографія є новаторською і за змістом, і за формою, оскільки містить синкретизм сучасної дискурсивної практики.

У лінгвоперсонології традиційно виокремлюють (дещо з гумором) типи наукових текстів, коли автор пише: а) по-старому про старе; б) по-старому про нове; в) по-новому про старе; г) по-новому про нове, а Валерій Корнійчук моделює *дискурс по-новому про старе й про нове*. І в цьому виявляється його оригінальність. Науковий дискурс ученого високопрофесійний, щоб його зрозуміти, потрібно володіти лінгвокультурною національною матрицею знань, мати шифр до коду корнійчуківського дискурсу для належної інтерпретації запропонованої інформації, інколи з підтекстом, який закладає дослідник.

Саме тому ця праця повинна зацікавити і науковців, і викладачів вищих та середніх навчальних закладів, і всіх тих, кому не байдужий поступ української філології.

Тетяна Космеда

докторка філологічних наук, професорка (Україна),
професорка титулярна (Польща)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА. Проблематика, багатожанровість, новаторство й вишуканість монографічного дискурсу Валерія Корнійчука 5

НА РОЗСТАНЯХ ІЗ ФРАНКОМ

ІВАН ФРАНКО – ГОРДІСТЬ І СЛАВА УКРАЇНИ	13
ІВАН ФРАНКО В СУЗІР’І СВІТОВИХ КУЛЬТУР (литовський вектор)	26
ALMA MATER ЧИ МАТИ-МАЧУХА: ІВАН ФРАНКО І ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ.....	35
“ЯКБИ ТИ ЗНАВ, ЯК МНОГО ВАЖИТЬ СЛОВО...” (новаторство лірики Івана Франка)	51
ВІН ЗНАВ, “ЯК МНОГО ВАЖИТЬ СЛОВО...” (Франкіана Івана Денисюка).....	62
ІВАН ФРАНКО В ХУДОЖНІЙ РЕЦЕПЦІЇ РОМАНА ІВАНИЧУКА.....	77
ДВІ БІЛІ ЛІЛЕЇ ІВАНА ФРАНКА.....	89
ІСПАНСЬКИЙ СЛІД ФРАНКОВОЇ “ПРИТЧІ ПРО ПРИЯЗНЬ”	103
КОЛИ ГУЛЯВ “МАРС ТОЙ ОГНИСТО-ЧЕРВОНІЙ” (поезія Івана Франка періоду Першої світової війни).....	118
ОБЛОГА ЛЬВОВА В ПОЕТИЧНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА Й ІВАНА ФРАНКА (епізоди Визвольної війни Богдана Хмельницького 1648 і 1655 років) .	135
“ДЕ Б ХОЧ КЛАПТИК ЯСНІВ ТОГО ДАЛЕКОГО БЛАКИТНОГО НЕБА...” (мотив “excelsior” в поезії Івана Франка і Яна Каспровича)	154
“СВІЙ СЕРЕД ЧУЖИХ І ЧУЖИЙ СЕРЕД СВОЇХ” (Іван Франко – співробітник газети “Kurjer Lwowski”)	169
“ПОЛУМІННЕ ПИСЬМО НА БЛИХ КАРТАХ ЛПРИЧНОЇ ДРАМИ...” (відгомін “дневника” самогубця в житті й творчості Уляни Кравченко та Івана Франка).....	180

ЗМІСТ

ВІД “ІНТЕЛІГЕНТНОГО АРТИСТА” ДО “ЦІЛКОВИТО БЕЗДАРНОЇ ЛЮДИНИ” (Іван Франко і Лев Лопатинський) .	194
ІВАН ФРАНКО VERSUS ЄВСЕБІЙ ЧЕРКАВСЬКИЙ (штрихи до історії “абцадла” в Галичині)	207

З ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ЗШИТКУ

ШЕВЧЕНКОЗНАВЧІ СТУДІЇ МИХАЙЛА ВОЗНЯКА.....	221
“ГЕНЕРАЛЬНЕ МОРДОБИТІЄ”: МАНДРІВКА В ЧАСІ І ПРОСТОРІ	262
МІЖ КВІТКОЮ Й КУЛІШЕМ (романтична проза Миколи Устияновича).....	279
ЧОРНОГОРСЬКИЙ НАРАТИВ “ЧОРНОЇ РАДИ” ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША.....	309
“ПИСАННЯ, ПОВНІ ЖИТТЯ Й ТЕМПЕРАМЕНТУ” (проза Льва Трещаківського)	331
“ПРИЙДЕ ЧАС, І ПОЛЬША СТЯМИТЬСЯ, БУДЕ СЕСТРОЮ УКРАЇНІ, А НЕ КАТОМ...” (українсько-польське бойове братерство в повісті “Ярошенко” Осипа Маковея).....	346
“ПРОТИВ РОЖНА ПЕРТИ...” (ТАРАС ФРАНКО versus РАДЯНСЬКА ВЛАДА).....	366

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ: НАБЛИЖЕННЯ

ЗОЛОТІ ПРОПОРЦІЇ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА	385
БОЖЕСТВЕННІ ПРОПОРЦІЇ ПОЕЗІЇ ІВАНА ФРАНКА.....	454
“БЕЗСМЕРТНИЙ ЖИВОТВІР” ІВАНА ФРАНКА (Парадигми і модули художності)	474

НЕПРОМИНАЛЬНІСТЬ: СИЛЬВЕТКИ. СПОГАДИ. РЕЦЕНЗІЇ

“ТРУДИ І ДНІ” МИХАЙЛА ГНАТЮКА	491
ВІН НЕ ПІШОВ НАЗАВШЕ (листочок споминів про Василя Ганущака).....	507
“НЕ МОЖУ Я БЕЗ ПОСМІШКИ ІВАНА...”	515
“ДЕ ГОРИТЬ ВІКОВІЧНА ІДЕЙ ОРІФЛАМА!” (замість післямови).....	525

ЗМІСТ

НА СОНЯЧНИХ ШПИЛЯХ ЛІТЕРАТУРИ (пролегомени до посібника Володимира Микитюка)	535
У СУЗІР'І ДУХОВНИХ СВІТОЧІВ (післямова до першої монографії про Михайла Мочульського)	542
YURI KLYMYUK AD MONUMENTUM, AERE PERENNIUS:.....	545
“Я БАЧИВ ДИВНИЙ СОН”:.....	554
“ПОСЛАНЬ ВЕЛИКИЙ ЛИСТОПАД”:	568
НА БІЛОМУ КОНІ УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ:	579
ЖАЙВОРОНОК З-НАД ДНІСТРА:	589
В ОБОРОНІ ЗНО. “БІЙ ЗА УКРАЇНСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ”	
З ПОПЕЛЮШКИ – В ПРИНЦЕСИ	601
ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА І ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА В ШКОЛІ: УРОКИ ПСИХОМЕТРІЇ ЗНО	615
ТВОРЧИСТЬ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗНО.....	625
ЄВГЕН МАЛАНЮК У СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ.....	632
“НЕ ТАК ТІЇ ВОРОГИ, ЯК ДОБРІЇ ЛЮДИ...”	659
КОЛИ НЕ ПО КОНЯХ, ТАК ХОЧ ПО ОГЛОБЛЯХ (щира турбота про якість освіти чи псевдоінтелектуальний тролінг?).....	667
ВІДПОВІДІ “МУДРЕЦЯМ”, ЯКІ ЗАРАЖЕНІ ФЕЙСБУЧНИМ ВІРУСОМ	691
“ДВА ПРИТОПИ, ТРИ ПРИХЛОПИ”.....	711
ПРОПОЗИЦІЇ ДО ПРОГРАМИ ЗНО-2016	716
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	720

Наукове видання

КОРНІЙЧУК Валерій Семенович

ДАВНЄ Й НОВЕ

Редактор *Н. Плиса*

Комп'ютерне верстання *І. Куліненко*

Обкладинка *І. Чайки*

Формат 60×90/16. Умовн. друк. арк. 46,25. Тираж 300 прим. Зам.

Видавець та виготовлювач:

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, 79000

СВІДОЦТВО

про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції:

Серія ДК №3059 від 13.12.2007.